צביקה אלון / **בבקשה, ספר לי קיבוץ...**

צביקה אלון

בבקשה, ספר לי קיבוץ...

© כל הזכויות שמורות למחבר

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע,
לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני,
אופטי או מכני או אחר כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה.
שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט
אלא ברשות מפורשת בכתב מן היוצר.

עורכת ספרותית: שרה קלימן
עורכת לשונית: ענת הרש־גרוס
הגהה: רוזי גולן
ציור תמונת העטיפה: יובל דניאלי
תמונת שער חמש: אתר Unsplash | צלם: Dave Hoefler
עיצוב העטיפה: עינבל אוחנה
עימוד: עינבל אוחנה | Une Studio

ISBN: 9798742576822

צביקה אלון

בבקשה, ספר לי קיבוץ...

להוריי

עידית וחיים אלון ז"ל

חברי קיבוץ המעפיל וממייסדיו

התוכן

שער ראשון: אוטו מאמריקה

בית התבלינים 11
אוטו מאמריקה 15
הריב 21
מבצע קוניאק 26
השיימינג של רמי 32

שער שני: עכשיו נראה אותך

תרועת חג (*) 39
המפץ הגדול (*) 47
עכשיו נראה אותך 57
אהבת בוסר 63

שער שלישי: חייל מצטיין

סעודת ה'שין-גימלים' 67
אלוהים ישמור 71
חייל מצטיין (*) 83
חלבה אדומה 90

שער רביעי: את לא מבינה מה זה קיבוץ

הקונצרט (**) 101
ריח של בורקס 104
אנקדוטות מוזיקליות 106
את לא מבינה מה זה קיבוץ 109
הדלת 114

חלומות מגפרורים 123
התרנגולים 127
גורילוקו 135
כמה אידיוטים יש בקיבוץ? 140
קליינוואסר 144
שמשונה (**) 149

שער חמישי: שעת שקיעה

התייעלות 159
בוגדים (**) 167
חיים מחוקים (**) 174
כאילו אני אוויר 181
שעת שקיעה 188
מכונות 196

***

חלק מהסיפורים מבוסס על אירועים אמיתיים. בסיפורים אלו חלק משמות הגיבורים והמקומות שונו כדי למנוע זיהוי ולהבטיח שמירה על כבודם של אנשים יקרים ויקרים פחות.

(*) פורסם לראשונה בספרי "בושם מהול"
(**) פורסם באתר האינטרנט "סיפורי קיבוצים", זצ"ל...

שער ראשון

אוטו מאמריקה

בית התבלינים

בקיבוץ שנולדתי וגדלתי בו לפני שנים רבות ישנו כל הילדים בבתי ילדים ולא בבתי ההורים. לכל קבוצת גיל היה בית משלה וגם שם ייחודי – בדרך כלל שם של ציפור או של צמח – "דרור", "סנונית", "שקמה", "זית" וכדומה. בבית הילדים אכלנו, שיחקנו, למדנו וגם נחנו בצהריים וישנו בלילה.

בכל ערב, לפני השינה, הייתה נערכת 'השכבה': ההורים היו מלווים אותנו מה'חדר' (ככה קראנו לבית שלהם) לבית הילדים, משכיבים אותנו במיטה, מקריאים לנו סיפור קצר לפני השינה, נפרדים מאיתנו בחיבוק ובנשיקת 'לילה טוב' והולכים לעיסוקיהם ולשינה בבית שלהם.

בלילה היו מסתובבים בין בתי הילדים שתי שומרות לילה וגם שומר עם רובה, כדי לבדוק שהכול בסדר, ובבוקר היו המטפלות מעירות אותנו לקראת יום הלימודים החדש. זה היה הנוהג. הוא נקרא "לינה משותפת", והיה קיים בכל הקיבוצים. עברו שנים רבות של מאבק, בעיקר של האימהות, לשנות את הנוהג הזה – שנבע מהאידאולוגיה הקיבוצית בראשיתה – ולעבור ללינה הפרטית, כלומר לשנת הילדים עם הוריהם בביתם. אבל זה כבר שייך לסיפור אחר...

* * *

לילדים הקטנים בלינה המשותפת היה לא נעים ואולי אפילו מפחיד להישאר בלילה בלי אבא ואימא, אבל לנו, הילדים הגדולים, זה דווקא היה יופי. כל ערב, אחרי שההורים הלכו, היינו עושים מלחמת כריות, משחקים במחבואים, רודפים אחד אחרי השני בין החדרים, משחקים כדורגל בפרוזדור הארוך... בקיצור, היה לנו כיף.

רחל, המטפלת שלנו, נהגה לבוא בכל ערב בשעות שלאחר מכן כדי להשגיח שלא נשתולל. היא כעסה מאוד אם 'תפסה' אותנו עושים זאת, והייתה מאיימת עלינו תמיד שהיא תקרא לאברם שלופקינד, השומר, והוא יצעק עלינו (בעצם שם

המשפחה של אברם השומר היה שלוסקין, אבל המבוגרים קראו לו שלופקינד משום מה).

רק אז, כששמענו את השם 'אברם שלופקינד', היינו משתתקים ושוכבים בשקט במיטות, כי באמת פחדנו ממנו. היו לו, לאברם שלופקינד, פנים מכוערות ועיניים מאיימות. לא הייתה לו משפחה בקיבוץ וגם לא ידידים, והוא פשוט העדיף לשמור קבוע בלילות, כל השנה, כי ככה אף אחד לא הפריע לו ולא הטריד אותו. החבר היחיד שלו היה כלב בולדוג, מכוער כמוהו, שקראו לו מק, והוא היה הולך איתו תמיד לכל מקום.

***

יום אחד גיא, החבר שלי, ואני החלטנו להכין 'הפתעה' לאברם השומר. בהפסקה הגדולה הלכנו למטבח של החברים, ניגשנו לברונקה 'מבשלת הילדים' – כלומר, המבשלת שהייתה מכינה כל יום אוכל לילדי הקיבוץ, לא שמבשלת את הילדים עצמם! – וביקשנו ממנה שתיתן לנו תבלינים.

"יש לנו יום בישול והמטפלות ביקשו שנביא תבלינים בשביל המאכלים שאנחנו מכינים..." שיקרנו לה במצח נחושה.

"יום בישול? איזה יופי..." התמוגגה ברונקה והחלה למלא את הספלים שהבאנו איתנו בתבלינים שהוציאה מפחים גדולים שעמדו על שולחן הבישול. "אולי פעם, אחרי שתלמדו לבשל," הוסיפה בצחקוק, "תוכלו להחליף אותי כאן..."

חזרנו לקבוצה, הכנו קופסת קרטון גדולה ולתוכה שפכנו את התבלינים – פפריקה חריפה, אבקת שום והרבה מאוד פלפל שחור – ובערב, אחרי ששאר הילדים כבר נרדמו, שמנו את הקופסה על מדף העציצים שהיה מעל דלת הכניסה, קשרנו אותה בחוט ארוך אל הידית של הדלת וחיכינו לסיבוב הביקורת של אברם.

שכחתי לספר שכל זה קרה בחורף, בלילה בלי ירח וחשוך לגמרי, או כמו שכתוב בספרים 'לילה אפל'. לא ירד גשם, אבל הייתה רוח נוראית. השעה הייתה קרוב לחצות.

גיא ואני עמדנו ליד החלון, צופים לעבר השביל המוביל אל בית הילדים.

"תראה, הנה הוא מגיע!" לחש גיא והצביע לעבר דמות כהה שהתקרבה לבית.

זינקנו לחדר הראשון, למיטות שלנו, וחיכינו בלב הולם מהתרגשות לפתיחת הדלת.

ברגע שאברם לחץ על הידית, מק, הבולדוג שלו, הריח כנראה את המלכודת והתחיל לנהום באיום – הרררר... הרררר... – אבל אברם געַר בו: "שקט, מק, אתה תעיר את הילדים..." ואז נפתחה הדלת לגמרי.

שמענו את קול נפילת הקופסה ואת הקללה הרוסית שפלט-סינן בזעם אברם השומר מבין שפתיו הקמוצות – י-ו-פ-ט-פ-י-ו-מ-א-ט! – ומה שקרה מיד אחר-כך הייתה המהומה האדירה ביותר שראיתי בימי חיי: הקופסה נפלה כמעט ישר על אברם שלופקינד ומק, והם התחילו להתעטש בשני קולות, תוך כדי קללות איומות של מק ונביחות רמות של אברם... סליחה, להפך, קללות של אברם ונביחות של מק, וזו הייתה רק הפתיחה ל'קונצרט' הלילי שגרמנו ב'הפתעה' שהכנו להם.

רוח סערה חדרה דרך הדלת הפתוחה, העיפה ופיזרה את כל תוכן הקופסה ומילאה את כל בית הילדים בענן סמיך וחריף של תבלינים!

מהרעש ומהתבלינים שבאוויר התעוררו כל הילדים ובתוך 20 שניות רעם כל בית הילדים ב'מקהלה' אדירה של התעטשויות, צעקות התלהבות וצחוקים של הבנים – בעיקר כמובן של גיא ושלי – יללות בכי של עדנה ותרצה, שתי בנות שהיו בוכות תמיד מכל שטות ונבהלות מכל רעש הכי קטן, וכמובן הקללות וגערות הכעס של אברם והנביחות של מק. רק רוני הישנוני, ששום רעש אף פעם לא היה מעיר אותו, המשיך לישון ו... להתעטש מתוך שינה.

מובן שכולם כעסו עלינו נורא – שומרות הלילה שהגיעו כעבור כמה דקות כעסו, רחל המטפלת ושלומית המורה כעסו עלינו יותר למחרת, וגם ההורים. הם קיבלו מרחל ושלומית דיווח על מה שקרה, ונזפו בנו בכעס רב.

גיא ואני הודינו 'על המקום' בביצוע ה'פשע' – מאימת אברם שלופקינד המפחיד ומחמת גערות השומרות הזועמות – ולא הלכנו למחרת ללימודים: למעלה מחמש שעות שטפנו וקרצפנו וניגבנו, שוב ושוב, את כל בית הילדים.

נוסף לזאת, הוזהרנו בחומרה שאם נעשה שוב תעלול לילי כלשהו, נישלח כעונש לישון אצל ההורים. כן, זה נחשב לעונש...

לא זכורים לי תעלולים נוספים שהייתי שותף להם בחיי. עם זאת, בית הילדים שלנו נשאר 'מריח' עוד זמן רב, למרות כל הניקיונות, וקראו לו מאותו לילה סוער... ניחשתם נכון: "בית התבלינים".

אוטו מאמריקה

על האוטו החזק, היפה והטוב ביותר בעולם יכולתי רק לחלום.

וזה מה שעשיתי אז באמת, בגיל תשע וחצי. חלמתי על האוטו הזה, כמעט מדי יום ביומו. רק ליונתן מהכיתה שלי היה אוטו קצת דומה למה שחלמתי עליו וגם כן לא ממש. אבא שלו היה מנהל בכיר של "תנובה" בתל אביב, והוא קנה ליונתן אוטו-הייבר של "פורד", אבל אני חלמתי על סמיטריילר של "מק", כזה עם כלב בולדוג כסוף שמזנק קדימה מקצה מכסה המנוע.

בכלל, אולי יונתן הוא לא דוגמה, כי לאף ילד או ילדה אחרים מהקבוצה שלנו – ובעצם בכל הקיבוץ כולו – לא היה אבא עשיר כזה, אבא שיכול להביא מתנות וצעצועים נהדרים כמו אלו שיונתן קיבל. קינאתי בו נורא, אבל כשהוא הזמין אותי מדי פעם לשחק איתו, לא יכולתי להתאפק ובאתי, למרות שאחרי כל ביקור כזה הרגשתי ממש זיפת...

היה לו ממש הכל, ליונתן, בבית של ההורים שלו: רכבת חשמלית עם קטר ושישה קרונות ומסילה ענקית בצורת שמונה (כולל תחנת נוסעים וגשר), קופסת "מכנו" (משחק הרכבה) ענקית, דגמים של מכוניות ושל אווירונים, משחקי שולחן כמו "דמקה", "נחשים וחבלים" ו"ריכוז" ומדף מלא ספרי קריאה פרטיים.

אנחנו קראנו ספרים שקיבלנו בהשאלה מספריית הילדים של הקיבוץ, אבל לא יונתן: אבא שלו מיהר לקנות לו כל ספר שהוא רצה. היו לו, ליונתן, גם אופניים פרטיים, המון ג'ולות בכל הגדלים (כולל 'פרפריות') ונעלי ספורט של "אדידס". אנחנו, הילדים האחרים בקיבוץ, יכולנו רק לחלום על הדברים האלה.

* * *

לאימא ואבא שלי היו הרבה חברים וחברות בקיבוץ. הם הוזמנו לכל אירוע ושמחה ולעיתים קרובות גם אירחו בעצמם, בבית שלנו. מבין כל החברים והחברות האלה הכי אהבתי כשבאו אלינו מנחם וגניה, או מוניה וחווה. לפעמים הם היו באים

ביחד, בייחוד בימי ההולדת של ההורים שלי, ואז השמחה הייתה רבה: מנחם, שהיה נורא חכם ודיבר נורא יפה, היה מספר סיפורים נהדרים ואילו מוניה היה משחק איתנו, הילדים, ומצחיק אותנו עם כל מיני תעלולים ובדיחות.

יום אחד, לפנות ערב, נכנס אלינו מוניה כדי להיפרד מההורים שלי לפני אחת מהנסיעות שלו לחוצלארץ. ככה היה אז נהוג אצלנו בקיבוץ – מי שנוסע לחוצלארץ היה נפרד לשלום מכל החברים שלו וגם מכין רשימה של כל המתנות שהוא התבקש להביא להם משם. כל הקיבוץ ידע מי נוסע לחוצלארץ, והיו תמיד כמה חברים וחברות שהיו מבקשים מתנה ממי שנוסע, גם אם הם לא היו ממש חברים שלו. אימא שלי לא אהבה את זה. "איזו חוצפה, איזה חוסר בושה... גועל נפש!" קבעה-פסקה את דעתה עליהם.

הייתה זאת שעת ערב מוקדמת, כשמוניה הגיע אלינו. אחי הגדול הלך לפעולה בתנועה ואחי הצעיר כבר ישן בגן הילדים. מזל גדול שמוניה לא בא חצי שעה מאוחר יותר, כשהייתי גם אני צריך ללכת לישון בבית הילדים, כי אז אולי לא היה קורה כל מה שבאמת קרה אחר-כך.

מוניה היה איש שמח ומלא הומור, אבל היה גם איש רציני וידען גדול בענייני כספים וכלכלה. הוא היה הגזבר הראשון של הקיבוץ ואחר-כך מרכז המשק ואז מנהל המפעלים האזוריים ועוד תפקידים כאלה. בתקופה ההיא הלך וגדל מספרם של חברי הקיבוץ וילדיהם, והקיבוץ היה מוכרח למצוא מקור פרנסה נוסף, כי ההכנסות מענפי החקלאות – לול, רפת, גידולי שדה, פרדס ועוד – לא הספיקו כבר למילוי כל הצרכים והרצונות הרבים של החברים.

בשיחת קיבוץ מיוחדת הוחלט להקים מפעל תעשייה, ומוניה נבחר לעמוד בראש צוות החיפוש. עכשיו, לאחר כל מיני בירורים ובדיקות מקדימות, הוא עמד לנסוע לאמריקה לכמה שבועות, כדי לבדוק שמה כמה הצעות ואפשרויות להקמת המפעל הראשון של הקיבוץ.

לפני שהוא נפרד לשלום מההורים שלי, מוניה רשם בפנקס קטן את בקשת המתנה של אימא שלי – "כפפות חורף עם ריפוד, מידה סמול, מעור 'נאפה' אמיתי, ושיהיו בצבע חום כהה," כך היא הכתיבה לו. עוד קודם לכן היא נתנה לו כסף אמריקאי שהוציאה מהארון הגדול שבחדר האורחים, כסף שהיא בעצמה קיבלה מאחת הדודות העשירות שלי. מוניה גם ניסה, ללא הצלחה, לשכנע את אבא שלי שיבקש משהו לעצמו.

"באמת שאין לי צורך בשום דבר..." חזר ואמר אבא שלי. אף פעם – בניגוד לאימא שלי – לא היה לו צורך או רצון למה שכינה 'מותרות'. אחר-כך מוניה ניגש אליי, התכופף ורכן לעברי.

"נו, צביקי..." פנה-אמר אליי בחיוך – ככה הוא תמיד כינה אותי, צביקי, למרות שהשם הנכון שלי היה צביקה – "ומה א ת ה רוצה שאני אביא לך מאמריקה?"

אף פעם לפני זה לא שאלו אותי מה אני רוצה שיביאו לי מאמריקה. אפילו לא שאלו אותי מה אני רוצה שיביאו לי מתל אביב. בגלל זה השאלה של מוניה הפתיעה אותי נורא, ובכל זאת, בלי לחשוב בכלל, יצאה לי מיד התשובה מהפה בקול רם וברור, כאילו כל הזמן רק חיכיתי לשאלה שכזאת.

"סמיטריילר 'מק'!" אמרתי במהירות.

הצצתי לכיוונו של אבא שלי וראיתי אותו מהדק-מכווץ את שפתיו ומביט בי באותו מבט קשה ונוזף שפחדתי ממנו כל-כך, אבל מוניה עצמו פרץ בצחוק רם.

"כל הכבוד, צביקי, כל הכבוד!" אמר לי בחיוך, "רואים שאתה יודע בדיוק מה שאתה רוצה, ושאתה מבין דבר או שניים במכוניות... סמיטריילר 'מק', הא?" והוא שוב צחק, תוך כדי שהוא רושם בפנקס הקטן את הבקשה שלי.

"באמת, מוניה," התחיל אבא שלי להגיד, "אין צורך..." אך מוניה טפח על שכמו בחיבה ואמר שזה בסדר, שהבקשה שלי דווקא מוצאת חן בעיניו ושהוא ישתדל למלא אותה למעני. אחר-כך הוא שוב התכופף לעברי, צבט קלות את הלחי שלי, קרץ לי בחיוך רחב ואמר בלחש, שאבא שלי לא ישמע, והוא גם אמר את זה בחרוזים, כי היה לו מין כישרון כזה להמציא חרוזים על המקום: "צביקי, אתה ממש-ממש צודק – הכי טוב בעולם זה סמיטריילר 'מק'!"

ואז הוא לא התאפק ושוב פרץ בצחוק, ואני קצת נדבקתי ממנו וגם התחלתי לצחוק, ואפילו אבא ואימא שלי חייכו קצת, וזה היה רגע נעים מאוד, אפילו שלא הבנתי מה מצחיק אותנו כל-כך.

* * *

בימים הראשונים שלאחר נסיעתו של מוניה, חשבתי כל הזמן על הסמיטריילר "מק" שרציתי כל-כך וחלמתי שיהיה לי. דמיינתי לי איך אני משחק-נוהג בו על המדרכות של הקיבוץ ומוביל איתו כל מיני משאות, ואיך כל הילדים מתפעלים ממנו ואיך הם מבקשים שאתן גם להם לעשות סיבוב ואיך אני מרשה-מסכים רק

לחברים האמיתיים שלי – רונן ואסף – לשחק איתו, אבל גם זה רק בתנאי שייזהרו וישמרו עליו כאילו הוא שלהם.

אבל ככל שעבר הזמן, המחשבות והחלומות על ה"מק" שלי קצת נשכחו ואני חזרתי להיות עסוק בדברים הרגילים, היום-יומיים – הכנת שיעורי בית, קריאה על טרזן וחסמב"ה, נגינה בחלילית הטנור שלי, משחקי "הנדזאפ" ו"טירו" (הם היו אז הכי פופולריים בחברת הילדים שלנו) וכמובן אוכל, רחצה, שינה וכאלה דברים.

ואז, ביום אחד אחרי הצהריים ובלי שום הכנה, כשהייתי בבית של ההורים שלי, שמעתי דפיקה בדלת. אימא שלי אמרה: "יבוא..." והדלת נפתחה ומוניה עמד בפתח.

"שלום ידידים שלי, חזרתי!" הכריז בשמחה ופרש את ידיו לחיבוק.

ראיתי שהוא מחזיק בידו השמאלית רק חבילונת מתנה אחת קטנה, בגודל כף יד – הכפפות לאימא שלי – ולשנייה אחת הרגשתי צביטת כאב בלב שלי. האם מוניה לא הצליח למצוא בכל אמריקה את מה שביקשתי? ואולי בכלל שכח למלא את הבטחתו? הרגשתי פקעת כואבת של אכזבה מתחילה לעלות לי בגרון, והעיניים שלי התחילו לצרוב מדמעות.

"אווו... איזו הפתעה, איזה אורח!" אמרה אימא שלי בחיוך גדול, ואז ניגשה אליו וחיבקה אותו בחום בזרועותיה, "תיכנס, מוניה, תיכנס..."

גם אבא שלי ניגש אליו ולחץ את ידו, כמו שהמבוגרים עושים תמיד.

"רגע, רגע ידידיי הטובים... לפני שנחגוג פגישת אוהבים," אמר-חרז מוניה והביט בי בחיוך, "יש לי בחוץ עוד משהו מיוחד, שהבטחתי כאן לצביקי אחד..."

הדלת נשארה פתוחה והוא פסע לאחור, התכופף ושלח את ידו הימנית מעבר לה, ואז חזר ונכנס פנימה עם חבילת המתנה הגדולה ביותר שראיתי עד אז בחיי.

כהרף עין נעלמה הפקעת הכואבת בגרון, והעיניים שלי יבשו כבמטה קסם.

"ה'מק' שלי!" יצאה לי מהפה צעקת שמחה וזינקתי לעברו של מוניה.

"איזה ניחוש מוצלח... רגע, זהירות..." אמר לי, ופסע עם החבילה העצומה שבידו לכיוון חדר האורחים, "בוא, נפתח את זה כמו שצריך..."

הוא הניח את הקופסה על הרצפה וכרע ברך לידה, ואני הצטרפתי אליו בכריעה. הסרנו ביחד את נייר האריזה החיצוני, וקריאת התפעלות נמלטה מהפה שלי למראה התמונה הצבעונית שעל הקופסה, תמונה של סמיטריילר נוסע-דוהר על כביש רחב ולצידו מכונית מרוץ מהירה.

בידיים רועדות פתחתי את מכסה הקופסה ומוניה שלף מתוכה את האוטו החזק, היפה והטוב ביותר בעולם – סמיטריילר "מק"...

הסמיטריילר היה ממש ענקי, עם קבינה בצבע צהוב, ועל הקצה של מכסה המנוע ניצב-התנוסס לו בגאון סמלה הידוע של היצרנית – כלב בולדוג נהדר, עשוי מתכת כסופה ומבריקה. גם ארגז המטען שלו היה מתכתי-כסוף, והיו לו פתחי העמסה ופריקה מהצד ומאחור.

"אפשר לפתוח את הדלתות של הקבינה ולנהוג..." אמר לי מוניה.

פתחתי את דלת הנהג וניסיתי לסובב את ההגה ימינה ושמאלה, ואכן הוא הסתובב וראיתי שהגלגלים הקדמיים מסתובבים גם הם על פי התנועות שלי עם ההגה.

הרגשתי שקשה לי לנשום מרוב שמחה ושאני לא יכול לדבר. ופתאום, בלי שתכננתי ובלי שחשבתי בכלל למה, זינקתי לעברו של מוניה המופתע, נצמדתי אליו וחיבקתי את הצוואר שלו בכל הכוח. לא אמרתי כלום, אפילו לא מילה אחת, אבל בשביל מוניה זה כנראה הספיק. חיוך רחב התפשט על הפנים שלו והן הסמיקו פתאום.

הוא החזיר לי חיבוק ואחרי שתיים-שלוש שניות גם לחש לי באוזן, שאם אני אפתח גם את דלתות הארגז של הסמיטריילר, אני אגלה בפנים הפתעה נוספת.

פתחתי את שתי הדלתות האחוריות ולא האמנתי למראה עיניי: מולי בהק, בצבע אדום לוהט, הצד האחורי, האופייני כל-כך, של מכונית הספורט המהירה בעולם – "פורמולה 1". הושטתי את היד שלי פנימה, הוצאתי את המכונית המפורסמת ושוב הרגשתי שקשה לי לנשום. זה היה המראה הנהדר ביותר שראיתי מעולם – ה"מק" הענקי ורב העוצמה ולידו ה"פורמולה 1" היפהפייה, ושניהם שלי...

מרחוק, במעורפל, שמעתי את קולו המצפה והנוזף של אבא שלי.

"מה אומרים, בן?" שאל, ואני לחשתי "תודה..." וחייכתי, מבויש, לעברו של מוניה. הוא חייך אליי בחזרה, הפנים שלו נעשו שוב סמוקים מעונג או אולי ממבוכה, והיה לי נדמה שהנמשים הג'ינג'ים שעל פניו – הם תמיד היו שם – נעשו ברורים קצת יותר, רבים קצת יותר, ואז הוא אמר שהוא שמח מאוד שהצליח לשמח אותי, וצבט את הלחיים שלי בחיבה.

"בוא, צביקי, נעשה מרוץ מכוניות..." הציע פתאום.

"אני ב'מק' ואתה ב'פורמולה'!" הסכמתי-הכרזתי מיד בשמחה.

"כמובן, כמובן... ללא ספק," אישר מוניה בחרוזים, "אני ב'פורמולה', אתה ב'מק'!"

אחזתי ב"מק" שלי ומוניה כרע על ארבע והניח את ידו הימנית על מכונית המרוץ. אחר-כך הוא הצמיד את יד שמאלו אל פיו, כאילו הייתה שופר, והכריז: "גבירותיי ורבותיי, מרוץ ה'גראנד-פרי' מתחיל! שלוש הקפות מסלול – מוכנים? היכון, צא!" ובתוך פחות משנייה נעשה חדר האורחים שלנו לזירה פרועה וצוהלת ביותר – אני דוהר במעגל עם ה"מק" שלי, מנסה שלא להפוך את הארגז בסיבובים, לצידי מוניה, על ברכיו, עם ה"פורמולה 1", ושנינו משמיעים קולות רמים של מנועים רועמים, צופרים מיילילים, החלפת הילוכים וחריקות צמיגים דמיוניים.

כמובן שהמנצח הייתי אני, עם ה"מק", ומוניה המפסיד – בעודו מתנשף ממאמץ הזחילה, אך בעיניים נוצצות-בורקות בהתלהבות של ילד – הכריז עליי כ"אלוף ה'גראנד-פרי' של הקיבוץ!"

הסתכלתי לכיוון המטבח, אל אבא ואימא שלי, וראיתי אותם מביטים בי ובמוניה, מחייכים, במין מבט רך כזה – אפילו אבא שלי – וידעתי בתוכי, בלי להגיד בקול, שזה אחד הרגעים הנהדרים ביותר בחיים שלי, ורציתי שהוא לא ייגמר לעולם.

כעבור עוד דקה או שתיים, מוניה – אחרי ששוב צבט את לחיי בחיבה – קם על רגליו, ניער את מכנסיו ושוב חזר להיות מבוגר. הוא ניגש למטבח, הוציא מכיסו ונתן לאימא שלי את המתנה שביקשה עבור אחי הגדול – הוא עמד לחגוג בקרוב בר-מצווה ומוניה הביא לו שעון "טיסו" – ואז התחיל לספר על הנסיעה שלו.

הפנים של אבא שלי שוב חזרו להיות רציניות, ואימא שלי חזרה אל אפיית עוגת הפרג, שבדיוק החלה להכין.

נשארתי לבד ופתאום היה לי עצוב.

אבל אז, כשהפניתי את המבט שלי בחזרה אל רצפת חדר האורחים, נזכרתי שיש לי עכשיו את שתי המכוניות היפות והטובות ביותר בעולם. הכנסתי את ה"פורמולה 1" בחזרה אל תוך ארגז המטען של הסמיטריילר, סגרתי את הדלתות האחוריות והתחלתי להסיע את ה"מק" שלי על הרצפה – משמיע את קולות המנוע, ההילוכים, הצופר והצמיגים – ושוב הייתי מאושר.

הריב

שכבתי בחדר האורחים על הספה, כל הגוף מגרד לי – גם היה לי חם נורא והזעתי בצוואר – ולא יכולתי להירדם, למרות שהיה כבר ממש מאוחר בלילה. הייתי חולה באבעבועות – או אולי זאת הייתה חזרת – וישנתי בבית של ההורים שלי, כדי לא להדביק את שאר הילדים מהכיתה שלי בבית הילדים. בלינה המשותפת של פעם, רק במקרים יוצאי דופן, כמו מחלה מדבקת, אפשר היה לישון עם ההורים בבית שלהם, שאז קראנו לו 'חדר'.

ההורים שלי היו בחדר השינה שלהם, אבל עם דלת פתוחה וחלונות פתוחים כדי לאוורר את הבית, כי לא היו אז מזגנים בקיבוץ, אפילו לא לחברים העשירים. הם התווכחו ביניהם – בלי לדעת שאני שומע – ולמרות שלא הבנתי את כל המילים הלועזיות או אלה שנאמרו ביידיש אחד לשני, היה לי ברור שהם רבים.

"למה אתה צריך להיות הצדיק היחיד בקיבוץ," שאלה אימא שלי בכעס את אבא שלי, "ולמה כולנו צריכים לסבול מזה? מה יש, אליהו ושפרה צוקרמן נוסעים השבוע שוב לחוצלארץ, מחוץ לתור, אחרי שלוש שנים, כי אליהו הוא מנהל בכיר בתנובה, ולי לא מגיע לנסוע אפילו פעם אחת ב-12 שנה, כדי לבקר את יטי ומשה באמריקה? האם זה לא מספיק שהם כמעט היחידים מהמשפחה שלי שהיטלר, יימח-שמו, לא הצליח לשרוף כדי שאראה אותם?" קולה רעד.

אבא שלי שתק, אבל ניחשתי שקשה לו לשמוע את הדברים.

"ולמה לא דפקת על השולחן במזכירות כשהם דחו את הפנייה שלנו? הרי הנסיעה הזאת לא הייתה עולה גרוש לקיבוץ! הרי גרייבר היה מוכן לממן לנו את הכל! אז למה?" המשיכה אימא שלי להאשים בקול שבור, "למה ויתרת כל-כך מהר? לא מגיע לי שתילחם בשבילי על זה?"

"קודם כל אני לא צדיק," ענה לה עכשיו אבא שלי, ואני שמעתי את הרוגז בקולו וידעתי שפניו אדומות, "ואני לא מבין למה את או מישהו אחר סובל. ותסלחי לי, לא שתקתי. דיברתי בדיון שהיה במזכירות וגם בשיחה, אבל לא קיבלו את דעתי. ומי שקובע את התור לנסיעות בסוף זה המזכירות ושיחת הקיבוץ ולא אני..."

הוא שתק לרגע ואז הוסיף בקול נוזף, "את גם יודעת, בדיוק כמוני, שהמזכירות והשיחה אישרו את הנסיעה של משפחת צוקרמן בגלל הפנייה של תנובה, לא בגלל שמגיע או לא מגיע להם."

אבל אימא שלי לא ויתרה.

"אין לך מושג על מה אני מדברת, נכון? פשוט אין לך מושג... היית פעם בבית של משפחת צוקרמן? היית פעם בבית של משפחת רוזנברג, או של משפחת ליפסקר? א-ביסלה לא חסר שם. אבל לי, עם כל האש"ל השמן של התנועה שמגיע לך, אתה לא מביא כלום וגם לא לילדים שלך. גורנישט." המשיכה אימא שלי להטיח בזעם באבא שלי, ואני שמעתי את רטט התיסכול והעלבון בקולה.

היא הפסיקה לרגע, אולי נבהלה מדבריה החריפים, אבל אז משכה באפה והמשיכה במתקפה: "לגיטה רוזנברג יש רנטה קבועה ושמנה מגרמניה, שהקיבוץ לא רואה ולא יראה ממנה גרוש, כי גיטה, כולם יודעים, היא משיגענע ואף אחד לא רוצה להתעסק איתה."

היא עצרה לרגע, נשמה עמוק, מנסה לבחון את השפעת דבריה, והמשיכה.

"אליהו צוקרמן מסדר את כולם, מקבל מתנות וכספים מהספקים של תנובה וחי כמו הברון רוטשילד, ואותו הדבר פנחס ליפסקר, המושחת הזה, שמנהל כבר 12 שנה את המוסך האזורי ומרשה לעצמו לעשות כל מיני לופט-גשעפטים מהצד, כולל המוטוצייקל שהוא סידר במתנה לבן שלו בתל אביב, אבל מהמזכירות לא תשמע אפילו פיפס, לא על אליהו ולא על פנחס. למה? כי מפחדים מהם. אבל אף אחד לא יגיד את זה, כמובן. יגידו שהם 'ממלאים שליחות ציבורית חשובה'... גועל נפש!"

עברו כמה שניות של שקט מתוח לפני שאבא שלי הגיב: "אני לא יודע מי מושחת ומי גונב. אין שום הוכחה שזה באמת נכון, וקשה לי להאמין שמשפחת צוקרמן ומשפחת ליפסקר הן כאלה," אמר, ואני שמעתי את ההיסוס בקולו.

רק אחרי הרבה שנים הבנתי שהוא פשוט לא רצה לדעת את האמת המכאיבה, העובדה שבין מקימי הקיבוץ, שותפיו לדרך החלומות, התום והאידיאלים, היו גם אנשים לא ישרים, ציניים ונצלנים של החופש והאמון הבין-חברי הבלתי מסויג של הקיבוץ בראשיתו.

"בכל מקרה, אני לא אחראי למה שחברים אחרים עושים," המשיך אבא שלי בקול תקיף-נחרץ, "אני רק יודע שאני לא מוכן להיות כזה ואני לא מוכן לחנך את הילדים שלי לזה. את רוצה, תקראי לזה צניעות או אפילו יושר, רחמנא ליצלן. את רוצה, תקראי לזה בשם אחר."

***

אבא שלי עבד גם הוא בתל אביב בתקופה ההיא בתפקיד בכיר בתנועת "השומר הצעיר" – הוא היה רכז ההנהגה העליונה – אבל אצלנו בבית לא היה לזה ביטוי, כמו שאומרים. לא ריהוט יוקרתי או מכשירי חשמל יקרים, לא בגדים אופנתיים או תכשיטים לאימא שלי ולא צעצועים יקרים לשני אחיי ולי.

בכל זאת, לפעמים, בעיקר בביכורים ובפסח, היו באים אלינו לביקור בקיבוץ קרובי המשפחה שלנו מתל אביב ומגבעתיים, שלושת הקוזינות היפות של אימא שלי – לני, אסתר וציפורה, שלכל הבעלים שלהן קראו משה – או דודה הדסה ודוד יהושע מצד אבא שלי וגם ידידת נעוריה של אימא שלי, פפה (פנינה) עם בעלה דוד.

אז היה הבית שלנו מתמלא בצחוקים ובחיבוקים ובוויכוחים על פוליטיקה וגם בהמון מתנות 'שוות': ממתקים נהדרים, צעצועים ומשחקים, כלים יפים לבישול ולהגשה ועוד. משה הראשון, בעלה של דודה לני, היה תעשיין עשיר ונסע המון לחוצלארץ. אהבתי מאוד את לני ואותו, בגלל שהם היו אנשים נהדרים וגם בגלל שהם הביאו לנו טוסטר שמכין שני טוסטים בבת-אחת ואז מקפיץ אותם למעלה כשהם מוכנים. בביקור אחד הם הביאו לנו אפילו רדיו-אפרט "זניט", והוא היה הרדיו הפרטי השלישי בקיבוץ אחרי אלה של משפחת ליפסקר ומשפחת צוקרמן.

אבא שלי רצה להחזיר להם את הרדיו הזה, אבל אימא שלי אמרה לו "על גופתי!" אז הוא נשאר אצלנו. פעם אחת דודה לני גם הביאה לאימא שלי במתנה מאיטליה בקבוקון בושם יקר נורא שהיא אהבה הכי-הכי, בושם של "נינה ריצ'י", ואימא שלי הייתה נרגשת ומאושרת כל-כך שהיא התחילה לבכות, ואז גם אני התחלתי לבכות איתה, כי חשבתי שקרה לה משהו רע.

אבל עכשיו הם רבו, אימא ואבא שלי...

אחרי שאבא שלי דיבר, שמעתי איך אימא שלי שוב מושכת באף ואחר-כך שמעתי קולות של בכי חנוק, ואז שמעתי את אבא שלי אומר: "שוין... די, די... סליחה, טוניו, לא התכוונתי לפגוע בך, די... אני אפצה אותך..." ואז שמעתי כל מיני קולות שלא הכרתי ולא הבנתי, ואחרי כמה דקות נרדמתי.

למחרת, אבא שלי באמת הביא לאימא שלי מתל אביב זר פרחים גדול וסיכה גדולה ויפה לשים על החולצה או על השמלה שלה ולנו, לילדים שלו, הוא הביא לכל אחד באופן אישי (!) שוקולד משולש כזה, שקוראים לו "טובלרון". עושים אותו בשוויץ ורק בחנות אחת יקרה מאוד בתל אביב מכרו אותו בתקופה ההיא.

ה"טובלרון" נחשב אז אצלנו בקיבוץ לשוקולד הכי טעים בעולם, ואני לא התאפקתי ואכלתי את כולו בבת-אחת, למרות שתיכננתי לאכול רק קצת בכל יום, כדי שיספיק לי לכל השבוע.

אני חושב שמבחינתה של אימא שלי זה לא נחשב אף פעם באמת כפיצוי של ממש – הפרחים והסיכה בשבילה ושוקולד ה"טובלרון" בשבילנו – ולא שיקף את השינוי שעליו אולי חלמה בחיים שלה עם אבא שלי.

"אבא שלך היה תמיד כזה..." הייתה עתידה להגיד לי כעבור 40 שנה, במילים ובקול של תחושת החמצה ומרירות, כשהיא מרימה אליי להמחשה את אגרוף ידה השמאלית, הקפוצה בחוזקה.

אפילוג

היום, כשאני ממש מבוגר, אני יודע שאבא שלי לא היה קמצן. הוא פשוט לא ידע לפנק או להתפנק, ולא ידע את החשיבות העצומה של הפינוק ליחסים בין אוהבים. הוא היה הגון וישר וסגפן עם עצמו, מסתפק בהנאות הקטנות של החיים. מה ש'דיבר אל לבו' לא היו בית מידות מפואר, או בגדים הדורים, או מכונית יקרה, או מסעדות גורמה, או נשפי פאר שהעולם הגדול מציע לשועיו.

מה שגרם לו אושר היו דברים אחרים: מטעמי הבישול והאפייה המדהימים של אשתו האהובה, אימא שלי (הוא נהג לקרוא לה 'טוניו' ברגעי חיבה וקרבה), או האזנה לפרקי חזנות ברדיו, או טיפוח הגינה ליד הבית יחד עם אימא שלי, או הידיעה שהצליח בעבודתו, בין שהייתה זו עבודתו כלולן בקיבוץ ובין שהייתה תפקיד של שליחות ציבורית – והיו לו רבים כאלה – בקיבוץ, בתנועה או במפלגה. וכשהפך לסבא, נכדותיו ונכדיו היו אלה שהביאו אושר לחייו.

ועוד אני תוהה, בסיכומו של הסיפור, מה היה קורה למשפחתנו לו מימשו הוריי באותם ימים רחוקים את מחשבות העזיבה שלהם, בעקבות סירוב הקיבוץ לאשר את נסיעתם לאמריקה...

מבצע קוניאק

זה קרה בשנות ה-50, בזמן הצנע הגדול. גם בקיבוץ שלנו הורגש המחסור, אבל לא אצלנו, ילדי חברת הילדים – אנחנו נהנינו ממזון משובח בכל ימות השבוע ואפילו מקוביות שוקולד שבועיות, שתי קוביות לכל ילד. חילקה לנו אותן חנה המטפלת בכל יום שישי אחרי ההקמה, לפני שהלכנו לחדר של ההורים (זה היה בעצם הבית שלהם).

אבל שתי קוביות שוקולד בלבד בשבוע, יסכים איתי כל אחד, לא יכולות לספק את תאוותו של ילד לפינוקים קולינריים, וחיפושינו אחר מטעמים נוספים ואחרים, היו אפוא דבר שבשגרה... וכאן מתחיל סיפור המעשה.

יואל ואני היינו בכיתה ו', באותה קבוצה, קבוצת "דגן". יואל היה החבר הכי טוב שלי. גם את אחיו גילי, הצעיר ממנו בשנתיים, מקבוצת "ברוש", חיבבתי למדי, למרות שלא הייתי מרוצה מכך שלעיתים קרובות היה 'נדבק' ליואל ואליי בהפסקה הגדולה, מפריע למשחק או לשיחה (לפעמים הסודית) בינינו.

יום אחד, בשעת ההפסקה הגדולה, קרא לי יואל לפינת מגרש המשחקים כדי להשמיע באוזניי רעיון מתוק, תרתי משמע, שעלה בדעתו.

"אתה זוכר את הארון הנעול של אבא שלי? מצאתי את המפתח שלו ויש לי בשבילנו תוכנית לחגיגה מתוקה..." לחש לי בסוד.

יואל ואני היינו חברים טובים ושותפים למעשי שובבות לא מעטים, וכיוון שכך היינו מתארחים רבות האחד בבית הוריו של השני. מובן שזכרתי היטב מביקוריי את הארון הפינתי הקטן, למעשה ארונית, בצבע חום-אדמדם כהה. היא הייתה 'מחוץ לתחום' לילדי המשפחה – יואל, דיצה, אחותו הגדולה, וגילי, אחיו הצעיר – והייתה נעולה תמיד.

מתברר שיואל, לאחר מאמצי חיפוש ממושכים, מצא את המפתח לארונית

מוחבא במעמקי ארון אחר, ארון בגדים שהיה בחדר השינה של הוריו. החבר שלי גילה בארונית האסורה, מלבד מסמכים שונים, תמונות וארנק עם שטרות כסף זר, גם שלושה בקבוקי יין וביניהם 'אוצר' מיוחד – בקבוק של קוניאק צרפתי משובח.

לאבא שלו, אברהם (שכולם קראו לו אברי), היה תפקיד חשוב וסודי במערכת הביטחון, והוא קיבל את הבקבוק במתנה באחת הנסיעות שלו לאירופה והביא אותו בשובו לישראל. יואל סיפר לי שהוריו הרשו לו רק פעם אחת לטעום טיפה מהיין המיוחד הזה: ביום העצמאות האחרון, כשאבא שלו קיבל פרס כלשהו משר הביטחון או מהרמטכ"ל.

אז, לראשונה, נפתח הבקבוק להרמת כוסית בחיק המשפחה ועם שני חברים קרובים של אביו. טעמו של המשקה הלא מוכר, כך זכר יואל, היה מוזר ביותר – מין תערובת של קצת מתיקות והרבה מרירות, מלווה בריח משונה המדגדג את האף. גילוי מקום המסתור של מפתח הארונית הוא שגרם לחבר שלי להגות את התוכנית ל'חוויה מתקנת', ואת פרטי התוכנית הוא לחש עכשיו באוזניי.

"ביום שישי, שזה מחר, אנחנו לא נאכל את השוקולד שחנה תיתן לנו, אלא נעטוף אותו בנייר כסף, שיש לי המון באוסף שלי, ואז נשמור ונחביא את השוקולד הזה מתחת לכריות של המיטה שלנו, ואז, ביום ראשון, בהפסקה הגדולה, נוציא אותו מהמחבוא וניקח אותו ונלך לחדר של ההורים שלי, שלא יהיו שם כי הם בעבודה, ואז אנחנו נפתח את הארון של אבא שלי, כי אני יודע כבר איפה המפתח שלו, ואז נאכל את השוקולד יחד עם היין הקוניאק הזה שסיפרתי לך עליו, וזה יהיה טעים-טעים..."

למרות המשפט הארוך והמסובך של יואל, הרעיון מצא חן בעיניי מאוד כמובן, ומיהרתי לאשר את השתתפותי במבצע.

השלב הראשון של התוכנית, למחרת, עבר ללא תקלה: קיבלנו מחנה המטפלת את קוביות השוקולד שלנו, ואז, מבלי שאף אחד משאר ילדי הקבוצה יראה אותנו, עטפנו אותן בנייר כסף שיואל הביא מהבית שלו – היה לו אוסף גדול של עטיפות נייר כסף שהוסרו משוקולדים, סוכריות ומיני ממתקים שונים שאבא שלו הביא לו מחוצלארץ – והסתרנו אותן מתחת לכריות שלנו.

כל סוף השבוע עבר על שנינו בציפייה ליום ראשון ואז, כשהגיע סוף-סוף, חיכינו בקוצר רוח להפסקה הגדולה.

ההפסקה הגיעה. כל הילדים פרצו במרוצה אל מגרש המשחקים ורק שנינו, שותפי התוכנית הסודית, נשארנו בכיתה, עוסקים כביכול בסידור המגירה שבשולחן הלימוד שלנו. אחר-כך מיהרנו כל אחד למיטתו, שלפנו מתחת לכרית את קוביית השוקולד העטופה, העברנו אותה למעמקי הכיס ומיהרנו החוצה, אל יעדנו שבקצה השני של הקיבוץ... ואז, לרוע מזלנו, אירע פנצ'ר שלא חזינו אותו מראש: גילי, אחיו של יואל, ראה אותנו ומיד 'נדבק' לאחיו.

"יולי (כך כינה את אחיו הגדול), אני רוצה לשחק איתכם..." אמר בקול מתפנק.

"לא, גילי," ענה יואל, "לא היום. היום אי אפשר. אנחנו עסוקים... אנחנו צריכים ללכת לאנשהו..."

"אבל אין לי עם מי לשחק," ייבב גילי.

"גילי, אנחנו חייבים ללכת... אני לא יכול לשחק איתך, אתה לא מבין?" ענה לו יואל בקוצר רוח, בקול קצת נרגז.

"אז תרשה לי לבוא איתכם, יולי," התחנן גילי ודמעות של ממש החלו לזלוג מעיניו, "תרשה לי לבוא... בבקשה תרשה לי..."

לא יכולנו להתעכב יותר ויואל הבין זאת, כשם שהבין שלא יוכל לנטוש את אחיו במצוקתו.

"בסדר," אמר לאחר רגע, "אבל תישבע לנו במילה שומרית שאתה לא מספר לאף אחד, אפילו לא מילה אחת, ממה שנעשה עוד מעט!"

דמעותיו של גילי יבשו כבמטה קסם, ולמרות שלא היה עדיין בתנועת "השומר הצעיר" – בניגוד לנו, אנחנו התקבלנו לתנועה בטקס חגיגי וגדוש כתובות אש בחנוכה שלפני כן – הרים הילד שתיים מאצבעות יד שמאלו ואמר-הצהיר בחגיגיות:

"אני נשבע שאני לא יגלה לאף אחד במילה שומרית!"

"גילגל," אמר יואל (ככה כינה את אחיו הצעיר) וצבט את לחיו בחיבה, "עושים את זה ביד ימין ועם שלוש אצבעות... יאללה, בואו נזוז!"

מיהרנו בצעדים גדולים – אבל לא בריצה ממש, כדי שלא יחשדו בנו – בדרך לבית הוריהם של יואל וגילי. נכנסנו לבית. יואל מיהר אל ארון הבגדים שבחדר השינה, חזר עם המפתח המיוחד, פתח את הארונית הסודית והוציא ממנה את בקבוק הקוניאק המשובח. פערתי לעומתו עיניים.

"יא, איזה יופי... איזה בקבוק ענקי!" אמרתי בהתפעלות.

בקבוק הקוניאק המעוגל אכן היה מרשים ביותר בעיצובו, בגודלו ובצבעו

החום-אדום. ניצוצות של אור המנורה שבחדר בהקו-נצנצו על זכוכיתו. על התווית המהודרת שעל הבקבוק היה ציור משונה של חצי סוס וחצי בן-אדם, ומתחתיו היו כתובות מילים לועזיות, והכל בצבעי חום וזהב מרהיבים.

"מה כתוב פה?" שאל גילי.

"רמי מרטין," השווצתי בפניו בידע השפות שלי. גם ביידיש ידעתי לקרוא כמה מילים, כמו 'ווייס מייר', או 'ווס הרצך', או 'גוועלד' וגם 'גיי שלופן'. "ולמטה כתוב איקס אוו שזה בטח הדגם שלו..." הוספתי בהשראת התחביב שלי, גזירת דגמים של מכוניות ומטוסים מתוך מגזינים מחוצלארץ שאבא של יואל הביא לנו מנסיעותיו בעולם.

יואל הביא שלוש כוסות ומזג לכולנו מנה נדיבה מהנוזל היקר. את קוביות השוקולד שהבאנו שברנו לחתיכות קטנות, על פי הוראתו-הדרכתו של יואל בעל הידע והניסיון בינינו, אמרנו ביחד "סאלוט!" ואז שמנו את שבר השוקולד על הלשון ולגמנו מהכוסות.

"איחחח..." עיווה גילי את פניו, "נורא מר!"

למרות שהזדהיתי לחלוטין עם הקביעה שלו, התאפקתי ולא אמרתי כלום כמובן. הרי כל ביקורת מצידי הייתה מסכנת את החברות שלי עם יואל, מה גם שזה היה מתפרש מצידו, בצדק, כתגובה של ילד קטן שלא מבין כלום בחיים...

נראה היה שיואל, בניגוד לי ולאחיו הצעיר, דווקא נהנה ביותר מהשילוב של השוקולד והקוניאק – ואכן, הוא עתיד היה להיעשות בבגרותו לחובב גדול של הטיפה המרה – והוא חזר על פעולת המיזוג, תרתי משמע, בין השוקולד והקוניאק שוב ושוב, משמיע מצמוצי שפתיים ואנחות הנאה.

אני, באיטיות רבה ומכוונת, שמתי על לשוני עוד חתיכת שוקולד ולגמתי טיפונת בלבד מהקוניאק שלי. לבסוף קיבל ממני חברי ה'שתיין' שלושה-ארבעה שברי שוקולד כדי לרוקן גם את כוסות המשקה שלי ושל גילי, נוסף על זו שלו.

רצינו לסיים את הילולת השתייה שלנו – ההפסקה הגדולה עמדה להסתיים בקרוב – ואז התברר שיש לנו בעיה רצינית: מפלס הנוזל היקר שבבקבוק היקר היה כעת באופן ניכר לעין מפלס נמוך בהרבה ממה שהיה לא מזמן...

"אוי ואבוי אם אבא שלי יידע שמישהו שתה מהבקבוק הזה," אמר יואל בייאוש, "מה נעשה?"

שתיקה ארוכה של דאגה ומבוכה השתררה בינינו למשמע השאלה.

"רגע, יש לי רעיון," אמר-הציע גילי, "אולי נמלא אותו בחזרה בתה, שיש לו צבע חום כמו היין הזה?"

"גילגל, אתה גאון!" צהל יואל, חיבק את אחיו בהתלהבות ומיהר אל המטבחון הקטן להכין את הפתרון הגאוני לבעייתנו.

כעבור דקותיים-שלוש, נמזגה תמצית התה החומה בהירה אל הבקבוק, עד גובה המשקה המקורי. יואל החזיר את הבקבוק לארונית האסורה, נעל אותה והחזיר את המפתח למקום מחבואו, ואז מיהרנו כולנו בדרך חזרה לכיתות הלימוד שלנו, ממש ברגע האחרון לפני שהסתיימה ההפסקה.

למעט ההתנהגות החריגה של יואל בשעה הבאה – הוא התנדנד כלולב על כסאו וצחקק בעליזות מדי כמה שניות, עד שלבסוף אפרים המורה הוציא-זרק אותו מהשיעור – לא נשאר סימן כלשהו למעשה ההוללות שלנו ובעצם לא הייתה סיבה שיתגלה ברבים, אלא שהגורל רצה אחרת...

* * *

שבועיים לאחר 'החגיגה המתוקה' – כך הגדיר אותה יואל – נישאה אחותו דיצה לבחיר ליבה פייר. פייר הגיע לישראל ולקיבוץ כעולה חדש מצרפת לאחר המלחמה, אך הוריו נשארו בפריז לנהל את המסעדה המשפחתית המצליחה שלהם שם. עם הזמן דיצה ופייר התאהבו זה בזו וזו בזה אהבה גדולה, ושאלת החתונה לא הייתה 'אם' אלא רק 'מתי' ואכן המועד נקבע, כאמור, שבועיים לאחר ה'חגיגה' שלנו.

פיליפ ואיזבל, הוריו של פייר, הגיעו לחתונת בנם ארבעה ימים לפני החתונה עצמה, והוריו של יואל, אברהם (אברי) ושרה, קיבלו אותם בכבוד מלכים. המארחים ערכו לאורחיהם מדי יום ביומו סיורי היכרות עם חיי הקיבוץ, וקריאת ההתפעלות הצרפתית המפורסמת "או-לה-לה!" נשמעה במהלכם שוב ושוב, אף כי בסעודות המשותפות בחדר האוכל שלנו, משום מה, לא נשמעה מפי האורחים אף קריאה כזו...

מסיבת החתונה של דיצה ופייר נערכה ברוב שמחה והייתה מוצלחת ביותר, כך אמרו כולם. רק כעבור יומיים, בשעת ההפסקה הגדולה, סיפר לי יואל את שהתרחש שעתיים לפני מסיבת האוהבים המתמסדים:

"כל המשפחה, כולל אחותי ואחי הצעיר ופייר וההורים שלו, כולם לבושים

נורא יפה, ובמיוחד אחותי, ישבנו בחדר הגדול סביב שולחן עם מפה ופרחים ועוגת חתונה ענקית ויפה עם המון קצפת שאימא שלי והחברות הטובות שלה הכינו," סיפר-תיאר יואל באוזניי את מה שקרה.

"גם כוסיות יין היו על השולחן וגם הבקבוק היפה של הקוניאק הזה ששתינו ממנו ושפיליפ, אבא של פייר, אמר 'או-לה-לה, קוניאק רמי מרטן... בראבו!' כשהוא ראה אותו, ואז אבא שלי מזג מהבקבוק הזה לכל הכוסיות וכולם הרימו אותם למעלה, ואז אבא שלי בירך את דיצה ואת פייר ואיחל להם חיי אושר ועושר והרבה ילדים, ואז אימא שלי תיקנה אותו ואמרה שבשבילה ובשביל אבא שלי ובשביל ההורים של פייר זה בעצם הרבה נכדים וכולם צחקו, ואז אבא של פייר אמר 'ויוו'לה דיצה ופייר!' ושוב כולם צחקו, ואז כולנו אמרנו 'לחיים' ו'סאלוט' וכולם שתו, ואז פייר ובמיוחד ההורים שלו, עשו פתאום פרצופים נוראיים ופיליפ, אבא של פייר, אפילו רץ לשירותים ושמעתי אותו יורק ואומר 'מֵרד! מֵרד!!' והפנים של אבא שלי נעשו חיוורים ואז תיכף אחרי זה הם נעשו נורא אדומים, ואז הוא הסתכל עליי במבט מפחיד כזה שרציתי שהאדמה תבלע אותי..." סיים יואל את דבריו במסכנות.

שאלתי אותו מה קרה אחר-כך, והאם אבא שלו באמת גילה שזה אנחנו עשינו לו את הבושה הזאת. יואל אישר שכך אכן קרה: ההורים של פייר חזרו למחרת החתונה לחוצלארץ שלהם, ואז אבא שלו, אברי, תיחקר אותו ואת אחיו ושניהם הודו מיד בפשע – "אבל עליך לא הלשנתי אפילו במילה אחת!" ציין החבר שלי את נאמנותו לידידותנו.

ואז אבא שלו הוציא ממקומה בארון את 'החגורה החינוכית' שלו, ככה הוא קרא לחגורת הפליקים שלו, והפליק תריסר מלקות ישבן חינוכיות ליואל, אבל רק שלוש לגילי, מפני שלא הוא יזם את השתייה האסורה אלא רק נגרר אחר התנהגותו הנלוזה, כדברי האב, של אחיו הגדול.

"זה כואב, הפליקים האלה?" שאלתי בהשתתפות חברית.

"לא ממש," הודה יואל, "כי זה בעצם מין חגורת בד כזאת... אבל אנ'לא חושב שאני עוד פעם ישתה מהיין הקוניאק הזה," סיים החבר שלי את דבריו בחיוך, "בטח לא עכשיו, אחרי שהוספנו לו את התה שלנו..."

השיימינג של רמי

שיימינג היא תופעה חברתית מכוערת, והיא קיימת בחברה האנושית מאז ומעולם. אלא שכיום, "בזכות" הטכנולוגיה המודרנית והמתפתחת, השיימינג נהייה לתרבות חברתית-תקשורתית נפוצה, בעיקר בקרב בני ובנות נעורים. יש בה, בתופעה שלילית זו, רוע וחיסול חשבונות ושקרים וחרמות ושפה גסה והשמצות והעלבות ונידוי. והכל נקי כל-כך, ללא אלימות פיזית כלשהי, בלחיצות אצבע בלבד על מסך הסמארטפון או על מקלדת המחשב.

השיימינג של רמי היה שונה. הייתה בו גם אלימות פיזית שהובילה לתוצאות קשות, קטלניות. השיימינג ההוא לא קרה בימינו, ואף לחיצת אצבע על מסך המגע של סמארטפון לא התרחשה בו – הסמארטפונים כלל לא היו קיימים אז כשהדברים קרו, בפורים הרחוק והנורא ההוא של שנת 1962...

***

קלמן פרידמן ואשתו איטה, עם שני ילדיהם רמי ומינה, הגיעו אלינו לקיבוץ מפולין לאחר ששרדו את השואה. הם ניצלו הודות לשכן נוצרי שהסתיר אותם במרתף ביתו כשפלוגת החיפוש הנאצית פשטה על העיירה הקטנה שהתגוררו בה. לאחר המלחמה עברה המשפחה לעיר לבוב, אך בשנת 1961, בעקבות התנכלות אנטישמית של שכנים, החליטו קלמן ואיטה לעלות לישראל ולחיות חיי קיבוץ.

קלמן, שהיה אגרונום בהכשרתו, השתלב עד מהרה בצוות הפלחה והתמנה לאחראי על ההדברה של המזיקים. איטה נכנסה לעבוד בחדר האוכל, התגלתה כמפליאה במלאכת הבישול והתמנתה כעבור תקופה קצרה למבשלת במטבח הילדים. מינה בת ה-16 צורפה לקבוצת "צופית", ואילו רמי בן ה-12 צורף לקבוצה שלנו, קבוצת "אור".

"זהו רמי, הילד החדש שמצטרף אלינו לקבוצה," הציגה אותו בפנינו ציפורה,

המחנכת שלנו, כשנכנסנו לכיתה בבוקרו של יום הלימודים הראשון אחרי חופשת הפסח. "מהיום רמי הוא אחד משלנו, חבר שווה זכויות וחובות כמוכם," הוסיפה ציפורה בקול חגיגי, "ואני מצפה ובטוחה שנקבל אותו לקבוצתנו ולחברת הילדים במאור פנים ובחברות טובה... בהצלחה לרמי ולכולנו!"

הכיסא לידי היה פנוי, וציפורה הפנתה את רמי לשבת לידי. הוא התקרב אליי בהיסוס והושיט לי את ידו ללחיצה, מחווה שגרמה לצחקוקים רמים של כל הכיתה. לחצתי את היד המושטת, חייכתי אליו וידעתי מיד שנהיה חברים טובים.

רמי היה ילד יפה-תואר וגבוה, עם עיניים כחולות בהירות ושיער שחור כפחם. גומות חן הופיעו בלחייו כשחייך, ובהפסקות הגדולות היו הבנות של הקבוצה מתגודדות סביבו ללא הרף. בתוך זמן קצר התבלט בלימודי החשבון, הגיאוגרפיה והאנגלית, אך היה לו קושי רב בלימוד השפה העברית ודיבורו נשאר מהסס ועילג זמן רב.

ניסיתי לעזור לו ככל יכולתי, בהסברים בהפסקה הגדולה וגם בעזרה בשיעורי הבית, ועם הזמן הפכנו לחברים טובים גם מחוץ ללימודים. היינו הולכים לבריכות הדגים, לצפות באגמיות ובברווזים המשייטים להם במים, היינו מכינים יחד שיעורי בית, עבדנו יחד במשק הילדים וכשהגיע החורף יצאנו יחד לחפש פטריות בפרדסי הקיבוץ.

אבל בכל מה שנוגע לרמי ולקבוצה, היה הסיפור שונה לגמרי. הימים הבאים שלאחר הצטרפותו אלינו, בניגוד לתקוותה של ציפורה המחנכת, לא היו טובים כלל עבור רמי: הוריו נהגו לקרוא לו בשמו הפולני, רומק, ושם זה נעשה מהר מאוד בפי כמה ילדים לכינוי לעג ובוז יום-יומי. בייחוד בזו והציקו לו אורי, 'מלך הכיתה', וחבורתו.

"רומק-רומק, שתצלול לעומק!" היה אורי מתגרה בו בכל הזדמנות, לקול צחוקם של שלושת חבריו, מיכה, יואב ואהוד. כמעט בכל יום הייתה החבורה מחקה בלעג את דיבורו של רמי, בעל המבטא הזר. בוקר אחד, כשנכנסנו לשיעור, ראינו על הלוח הירוק הגדול כתובת נאצה כתובה בגיר: "בתוך בור חרא, בעומק, גר ילד פולני שמו רומק..."

אחת הבנות מיהרה למחוק את הכתובת הבוטה והפוגעת, לפני שציפורה המורה-המחנכת תיכנס לכיתה ותבחין בכתוב.

אורי גם 'הדביק' לרמי את שמו של הגנרל הגרמני-הנאצי המפורסם, רומל,

ולפעמים הוא או אחד מחבריו היו מקנטרים אותו בצעקות "הייל רומלק!" (עם סיומת הק' הפולנית) בעודם מצדיעים לעברו במועל יד. פעמיים גם הגיע הוויכוח המילולי בין אורי וחבורתו לבין רמי לכדי מכות: פעם ראשונה בשעה שאורי טען שרמי גנב לו את הקלמר – בסופו של דבר התברר שהקלמר נשכח בבית הוריו של אורי – ופעם נוספת, חמורה יותר, שלושה שבועות לפני פורים.

היה זה כשארבעת בני הקיבוץ התגרו ברמי בסוף יום הלימודים, בדרכו הביתה. רמי דחף אחד מהם שניסה לחסום את דרכו, וארבעתם התנפלו עליו, הפילו אותו על האדמה והחלו לבעוט בו בפראות. את מעשה האלימות הזה, למזלו של רמי, הפסיק אחד מחברי הקיבוץ שבמקרה עבר ליד מקום הקטטה. המקרה הובא לידיעתה של ועדת החינוך של הקיבוץ, והיא פרסמה למחרת גינוי חריף למעשה.

ציפורה המחנכת אף הקדישה שיעור שלם לדיון בכיתה על ערכי החברותא של הקיבוץ ועל 'קבלת האחר'. למרות זאת, לאחר פחות משבוע, התחדשו ההצקות של אורי וחבורתו כלפי רמי. לי עצמי נודע על מה שקרה רק בערבו של אותו יום של המכות, כשפגשתי את רמי כשהוא חבוש בידו השמאלית, עינו הימנית נפוחה ואדומה ורטייה גדולה על מצחו. כשסיפר לי על התקרית, הייתה אש זרה בעיניו.

"הם עוד ישלמו על זה..." אמר בטון קר ומאיים, וקולו העביר בי צמרמורת.

האם קינאו אורי וחבריו ביופיו של רמי? האם חרה להם שנהנה מחיבת הבנות של הקבוצה? האם רצו להוכיח במעשיהם שהם ילדי קיבוץ מוצלחים ומיוחדים יותר לעומת הילד ה'פולני', הזר והעילג? האם כעסו על כך שצורף לקבוצה מבלי לשאול אותם, מבלי לקבל את הסכמתם לכך?

* * *

פורים הגיע וההתרגשות של כולנו הייתה בשיאה, לקראת שלל פעילויות החג על הדשא הגדול: דוכני משחקים למיניהם, דוכן אוזני המן ושתייה קרה, הגרלות, תחרויות ספורט היתוליות ועוד. לסיום כל אלו, בערב, תוכננה מסיבת חג גדולה. אני התחפשתי לקוסמונאוט, בהשראת מסעו המופלא בחלל של יורי גגארין הרוסי בשנה שלפני כן, ורמי התחפש לצ'יף אינדיאני בהשראת קרל מאי, הסופר האהוב על שנינו בימים ההם.

מחסן התחפושות סיפק לנו את כל צרכינו: לי חליפת כסף וקסדה שקופה, ולרמי כובע נוצות מרשים, קשת וחיצים ותלבושת רפיה מרהיבה. כל בנות הכיתה

התחפשו לרקדניות בלט, לקראת הופעת ריקוד במסיבת החג, אורי וחבורתו התחפשו לקאובויים וחלק מהבנים התחפשו לשחקני הפועל פתח-תקווה בכדורגל, כי כולנו היינו מאוהדיה הנלהבים של הקבוצה.

תחפושת יוצאת דופן ומקורית במיוחד הייתה ליהודה, שהתחפש ל'שום דבר': לבגדיו חוברו-נתפרו פקעות שום רבות, ובידיו החזיק כמה גיליונות של עיתון "דבר" ושל השבועון שלו "דבר לילדים".

בשעה ארבע אחר הצהריים בדיוק, נפתחו הדוכנים על רקע שירי פורים שהושמעו ברמקולים גדולים, והחלה חגיגת הפורים הגדולה של חברת הילדים. היינו בתור לדוכן הבאולינג – הפרס להפלת כל החיילים בזריקה אחת היה טבלת שוקולד שלמה! – כאשר לפתע שמענו צעקות מכיוון דוכן השתייה הקרה. בתוך שניות החלה מהומה סביב הדוכן. ילדים ומבוגרים רצו לכיוונו וצעקות היסטריות נשמעו בסביבתו: "*תקראו מהר לרופא, שמישהו יקרא לרופא!!*"...

רמי, מהיר כברק, פרץ לשם בריצה מטורפת ואני מאחוריו. כשהייתי מטרים ספורים ממרכז מקום המהומה, הבחנתי בו שם לפתע מזדקף במלוא קומתו, והטירוף בעיניו. יללה אינדיאנית מקפיאת דם בקעה מגרונו וראיתי – למרבה זוועתי – שבידו השמאלית, המונפת גבוה באוויר, הוא אוחז ציצית שיער עם פיסת עור אדומה מדם...

עברו כמה שעות עד שהתבררה המציאות המחרידה, תמונת נקמתו של רמי באויביו מהכיתה: מיכה נפטר בלילה ההוא ואורי – שרמי קרקף – ושני חבריו, אושפזו לשבועיים בבית החולים.

חקירת המשטרה קבעה, כבר בערב האירוע הקשה, שהארבעה הורעלו בפרתיון. בחקירתו הודה רמי מיד שהוא הרוצח. את הפרתיון לקח ממחסן הרעלים של הפלחה, לאחר שגנב מאביו את המפתח למנעול הכבד שעל הדלת. עוד סיפר לשוטרים שהכין את בקבוק התרעלה שלושה ימים לפני החג, ושנתן אותו לאחותו הגדולה, מפעילת דוכן המשקאות הקרים, כדי למזוג ממנו לכוסות המשקה של אורי וחבורתו כשיבואו לשתות.

"אם הם יגידו שהריח או הטעם מוזרים," הנחה רמי את אחותו, "תגידי להם שזה בגלל תבלין מיוחד שהוסיפו למיץ, כדי לחזק את הכושר הגופני..."

את סכין הקילוף החדה, שהחביא בין בגדי תחפושתו ושבה קרקף את אורי, גנב רמי ממטבח הקיבוץ באחת הפעמים שבא לבקר את אימו בממלכתה.

חגיגת הפורים הופסקה ובוטלה כמובן, וכך גם מסיבת פורים חברים שהייתה אמורה להתקיים שבוע לאחר האסון. יומיים לאחר הלווייתו של מיכה, הודיעו קלמן ואיטה על עזיבת הקיבוץ.

בשנים הבאות, כשבגרתי, ניסיתי לברר מה עלה בגורלם של רמי ומשפחתו, אך העליתי חרס בידי. השמועות אמרו שרמי אושפז בבית חולים פסיכיאטרי ושהתדרדר לחיי פשע לאחר שיחרורו, אבל שמועות אחרות היו שהוא שוחרר עקב גילו הצעיר ושהמשפחה כולה עזבה את הארץ והיגרה לאמריקה.

***

כיום, כאשר התקשורת מדווחת על עוד ועוד מקרים של שיימינג, אני נזכר שוב בשיימינג של רמי, החבר שלי לחודשים מספר. למרות מרחק הזמן מימינו אנו, אני עדיין תוהה בצער האם לא עודדנו אז בשתיקתנו, אני וחבריי לכיתה, את ההתנכלות המתמשכת לרמי, מדוע לא עקב אחר הנעשה ולא הגיב יותר בחומרה צוות החינוך של הקיבוץ, ואיך יכלו חלק מילדי קבוצת "אור" להיות כל-כך 'חשוכים' כלפי הבן של ניצולי השואה שהצטרף לקבוצתנו...